# Опорний конспект · 2.10. Нейтральна й емоційно забарвлена лексика

Українська мова · Підготовка до НМТ · Розділ 2. Лексикологія

## 1. Суть · як розрізнити

**Нейтральна (міжстильова)** — доречна в будь-якому стилі: обличчя, іти, дім. Ознака: **у словнику немає позначки**.

**Емоційно забарвлена** — передає ставлення мовця. Значення те саме, змінюється **оцінка**: обличчя → фізіономія.

## 2. Два напрями оцінки

Напрями оцінки

| Напрям | Приклади |
|---|---|
| + пестливість · урочистість | матінка · сонечко · лик · майбуття |
| − зневага · згрубілість · іронія | писака · злодюга · ручище · вояка |

> Урочисте — теж забарвлене: «звершення», «майбуття» не нейтральні.

## 3. Чотири засоби створення забарвлення

Засоби забарвлення

| Засіб | Приклади |
|---|---|
| **суфікси пестливості**: -еньк-, -очк-, -оньк- | рученька · квіточка · голубонька |
| **суфікси згрубілості**: -ищ-, -юг-, -ак- | ручище · злодюга · писака |
| **префікси підсилення**: пре-, все-, за- | прекрасний · всесильний · заширокий |
| **саме значення** (морфем немає) | ненависть · підлість · зрада |
| **переносне вживання** | осел · ганчірка − · зірка · золото + |

> Джерело шукай відкиданням морфеми: рученька → рука, а підлість → нічого.

## 4. Шкала забарвлення в синонімічному ряду

Шкала в ряду

| Ряд | уроч./книжн. | нейтральне | розмовне | зневажл., грубе |
|---|---|---|---|---|
| обличчя | лик | обличчя, лице | фізіономія | морда (про людину) |
| говорити | промовляти | говорити | балакати | теревенити |
| іти | простувати | іти | чвалати | плентатися |

> «Лице» = «обличчя» — нейтральне; розмовне тут «фізіономія».

## 5. Позначки словника

**уроч. · книжн.** лик, майбуття
**пестл. (зменш.-пестл.)** ненька, рученька
**збільш.** ручище

**розм.** балакати, уминати
**зневажл. · ірон. · лайл.** писака, вояка, осел
**немає позначки** → нейтральне

> Позначка стоїть при **значенні**, а не при слові: «морда» про тварину нейтральна, про людину — груба.

## 6. Доречність · алгоритм

Стилі й забарвлення

| Стиль | Емоційна лексика |
|---|---|
| художній, розмовний | так творить образ |
| публіцистичний | так переконує |
| науковий, офіційно-діловий | ні точність |

1. підстав нейтральний відповідник — є? забарвлене;
2. джерело: суфікс · префікс · значення · переносність;
3. напрям оцінки: + чи −;
4. у редагуванні обирай **нейтральний** варіант.